

Hoe bied je extra hulp bij taalverzorging?

Een leerling die ‘verzorgd’ kan schrijven, moet over heel wat vaardigheden beschikken. Hij moet de juiste spellingregels toepassen, grammaticale regels op de goede manier inzetten en passende leestekens gebruiken. Al deze vaardigheden vallen onder de noemer taalverzorging die ook in het referentiekader wordt genoemd in het domein *Begrippenlijst en taalverzorging*. Volgens toetsdeskundigen Marie-Anne Mittelhaëuser en Hanneke Weishaupt van Cito wordt er nog te weinig aandacht besteed aan taalverzorging, terwijl je de leerling gerichte hulp hierbij kan bieden. Aan de hand van de casus van Janne leggen ze uit hoe je dit precies kunt aanpakken.

Tekst: Marie-Anne Mittelhaëuser en Hanneke Weishaupt

De verschillende onderdelen van het domein taalverzorging zijn in de toetsen *Taalverzorging 3.0* voor groep 6 tot en met 8 verdeeld over een aantal deelgebieden van het taalonderwijs: spelling niet-werkwoorden, spelling werkwoorden, interpunctie en grammatica. Hieronder vertellen we wat deze deelgebieden inhouden.

- Spelling niet-werkwoorden: dit onderdeel omvat het kunnen schrijven van alle soorten woorden, behalve werkwoorden. Hieronder vallen bijvoorbeeld woorden waarbij een leerling een regel moet toepassen zoals bij het woord ‘autootje’ (verkleinwoord van een woord op -a, -o of -u) en woorden waarbij een leerling de spelling moet kennen zoals bij het woord ‘etalage’ (Frans leenwoord).
- Spelling werkwoorden: dit onderdeel omvat het schrijven van ‘veranderlijke woorden’. De juiste schrijfwijze van een werkwoord is immers afhankelijk van de zin. In de zin “Ik word later piloot.” is het woord ‘word’ op een andere manier gespeld dan in de zin “Mijn broertje wordt morgen tien jaar.”
- Interpunctie: bij dit onderdeel gaat het om het plaatsen van leestekens in geschreven taal. Waar hoort bijvoorbeeld een komma? En waar hoort een dubbele punt?
- Grammatica: hierbij gaat het om het kunnen toepassen van regels rondom grammatica. In het onderwijs, en dus ook in de toetsen, gaat het hierbij vooral om ontleden. Wat is bijvoorbeeld de persoonsvorm in een zin? En wat is het onderwerp?

TAALVERZORGING IN BEELD

Om te zien hoe een leerling op deze onderdelen scoort, kun je elk onderdeel apart toetsen. Zo weet je als leraar op welk onderdeel je extra kunt inzetten bij je leerling. In het leerlingrapport staat hoe een leerling scoort op de verschillende onderdelen van taalverzorging. In een groepsoverzicht zie je welk referentieniveau een leerling heeft behaald. Door de volgende vier stappen te doorlopen, stel je met behulp van het leerlingrapport vast aan welke onderdelen van taalverzorging je met een leerling aan de slag wil.

Stap 1) Welk niveau behaalt de leerling op de afzonderlijke onderdelen?

Stap 2) Welke groei is er te zien?

Stap 3) Welk van de onderdelen vraagt om extra aandacht?

Stap 4) Hoe is deze informatie te gebruiken voor het handelingsplan?

HET HANDELINGSPLAN VAN JANNE

Hieronder beschrijven we het leerlingrapport van Janne aan de hand van een terugblik over een periode van drie jaar. Hierbij laten we zien hoe je met behulp van de vier bovengenoemde stappen de rapportage in kunt zetten om een handelingsplan op te stellen.

Stap 1) Welk niveau behaalt Janne op de afzonderlijke onderdelen?

We kijken voor dit voorbeeld naar medio groep 7. Op het leerlingrapport zie je dat Janne op interpunctie een vaardigheidsscore van 144 heeft behaald, op spelling niet-werkwoorden vaardigheidsscore 126, op grammatica vaardigheidsscore 101 en op spelling werkwoorden vaardigheidsscore 102. Janne heeft hiermee medio groep 7 referentieniveau 1F behaald, maar 2F nog niet.

Om zicht te krijgen op hoe Janne functioneert ten opzichte van leeftijdsgenoten op de vier deelgebieden van taalverzorging kijk je naar de vaardigheidsniveaus. Op het leerlingrapport van Janne zie je bijvoorbeeld dat medio groep 7 voor spelling werkwoorden haar vaardigheidsniveau II was. Dat

Indeling vaardigheidsniveaus in I t/m V*

Niveau	%	Interpretatie
I	20	Ver boven het gemiddelde, waarbij I+ de 10% hoogst scorende leerlingen omvat
II	20	Boven het gemiddelde
III	20	De gemiddelde groep leerlingen
IV	20	Onder het gemiddelde
V	20	Ver onder het gemiddelde, waarbij V- de 10% laagst scorende leerlingen omvat

*A t/m E is nog in gebruik, maar wordt geleidelijk vervangen door de indeling in I t/m V.

betekent dat zij op dat moment tot de 20 procent leerlingen behoort die net bovengemiddeld scoren.

Vaardigheidsscore: het aantal goed beantwoorde opgaven bij de ene toets is niet zomaar vergelijkbaar met het aantal goed bij een andere toets van dezelfde vaardigheid. De toetsen zijn verschillend in inhoud, lengte en/of moeilijkheidsgraad. Om de prestaties op verschillende toetsen te vergelijken, moet je de toetsscore omzetten naar een score op een onderliggende vaardigheidsschaal: de vaardigheidsscore.

Vaardigheidsniveau: vaardigheidsscore omgezet naar de aanduiding I t/m V of A t/m E. Zo is te zien hoe de leerling scoort ten opzichte van leeftijdsgenoten.

Stap 2) Welke groei is er te zien?

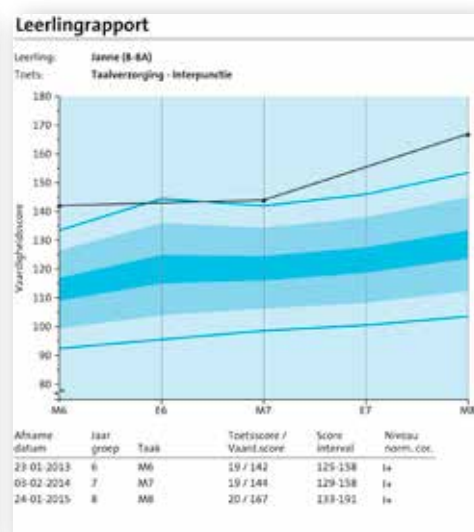
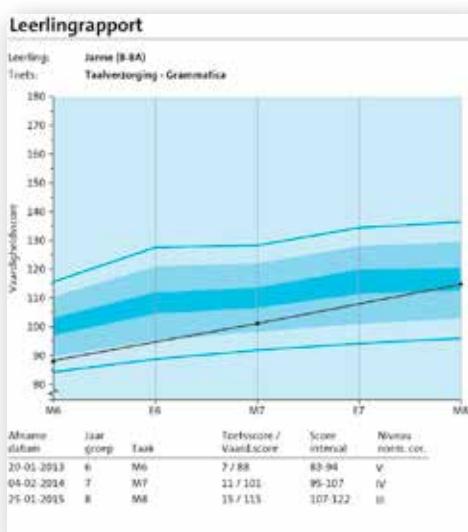
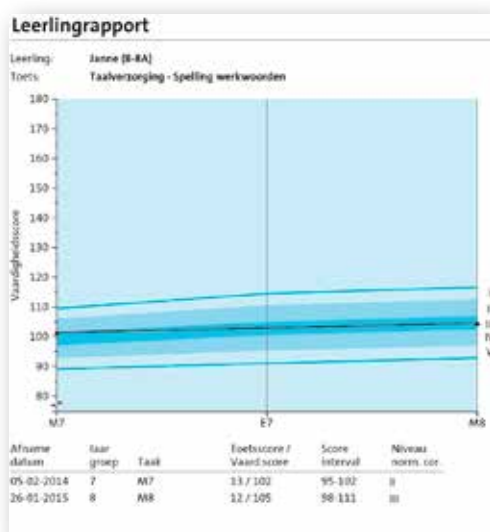
Het is belangrijk om niet alleen naar het huidige niveau te kijken, maar daarnaast ook naar de groei die Janne heeft doorgemaakt. Hierbij is de eerste vraag of een leerling vooruitgang boekt. Een tweede vraag is of die groei past bij de groei die leerlingen landelijk gezien doormaken. Wat betreft de eerste vraag heeft Janne op alle onderdelen vooruitgang geboekt. Haar vaardigheidsscore bij spelling niet-werkwoorden is tussen medio groep 6 en medio groep 7 bijvoorbeeld met drie punten toegenomen.

Wat betreft de tweede vraag is te zien dat op sommige momenten haar groei minder is dan de landelijk gemiddelde groei. Wanneer de groei minder dan gemiddeld is, verandert de relatieve positie ten opzichte van medeleerlingen. Dit kan tot uiting komen door een verandering van het vaardigheidsniveau. Jannes vaardigheidsniveau is bijvoorbeeld op spelling niet-werkwoorden tussen medio groep 6 en medio groep 7 gezakt van niveau I naar niveau II. Ze heeft bij spelling niet-werkwoorden tussen groep 6 en 7 dus weliswaar groei doorgemaakt, maar dit was minder dan gemiddeld. In groep 8 is de groei weer toegenomen, deze is dan groter dan het landelijk gemiddelde. Ze behaalt dan zelfs niveau I+.

Stap 3) Welk van de onderdelen vraagt om extra aandacht?

In groep 6 blijkt dat Janne duidelijk slechter scoort op grammatica dan op de andere onderdelen. Medio groep 6 behoort zij op dit onderdeel tot de 20 procent zwakst scorende leerlingen terwijl ze voor interpunctie en spelling niet-werkwoorden juist heel hoog scoort. De resultaten van groep 6 laten daarmee zien dat grammatica bij Janne om extra aandacht vraagt. Een (relatief) lage score betekent overigens niet automatisch dat een onderdeel om extra aandacht vraagt.

• Indien meerdere leerlingen laag scoren op een specifiek onderdeel, kan het zijn dat nog niet alle stof uit de toets aan bod is geweest in de taalmethode. Bij grammatica is het mogelijk dat bepaalde begrippen in een taalmethode nog niet behandeld zijn, zoals het zelfstandig naamwoord of het hele werkwoord. Als een groep in zo'n geval lager scoort dan verwacht, zal dit zich op een volgend toetsmoment vanzelf herstellen. Extra aandacht is dan niet nodig.

Indien de toetsuitslag laat zien dat een leerling een onderdeel zwak beheerst, terwijl observaties en methodetoetsen laten zien dat het huidige aanbod goed bij de leerling past, is extra aandacht voor een onderdeel niet direct nodig. Wanneer de toetsresultaten afwijken van het beeld dat er van de leerling bestaat, bekijk je of hiervoor een verklaring is. Was de leerling bijvoorbeeld wel voldoende geconcentreerd tijdens het maken van de toets, of is er iets gebeurd waardoor hij of zij zijn dag niet had?

In het geval van Janne past de zwakke score bij grammatica bij het beeld van de leerkracht. In de rest van de groep is dit onderdeel namelijk wel op niveau. De meeste begrippen die in de toets voorkomen zijn dan ook al aan bod geweest. Voor Janne is grammatica dus inderdaad een onderdeel dat om extra aandacht vraagt.

Stap 4) Hoe is deze informatie te gebruiken voor het handelingsplan?

Grammatica is een belangrijk deel van taalverzorging en van belang voor de verdere ontwikkeling van Janne op dit gebied.

De leerkracht heeft in groep 6 daarom in overleg met de ib'er en rt'er besloten dat Janne op dit onderdeel extra ondersteuning en oefening krijgt. Het jaar erop heeft deze extra ondersteuning zich ook vertaald naar een beter resultaat op de toets M7. Janne heeft vaardigheidsniveau IV behaald, waarmee ze tot de 20 procent leerlingen behoort die net beneden gemiddeld scoort. De leerkracht besluit de extra ondersteuning door te laten lopen en in groep 8 behoort Janne zelfs net tot de groep leerlingen met een gemiddelde score voor grammatica. Door de vooruitgang op dit onderdeel heeft ze in groep 8 zelfs referentieniveau 2F voor taalverzorging gehaald.

TAALVERZORGING VERDIENT AANDACHT

In het voortgezet onderwijs besteden docenten veel tijd en aandacht aan spelling, grammatica en interpunctie. Daarom is het belangrijk om in het basisonderwijs al een duidelijk beeld te krijgen van de vaardigheid van leerlingen op dit gebied. Dat geeft je als remedial teacher de kans de zwakke punten tijdig te signaleren en daarop in te spelen. Zo kun je leerlingen goed voorbereiden op het vervolgonderwijs.

Correspondentieadres: volgsysteem-po@cito.nl

Hanneke Weishaupt is toetsdeskundige bij Cito. Daar werkt ze aan toetsen op het gebied van taalverzorging en spelling voor het basisonderwijs en Engels voor het voortgezet onderwijs.

Marie-Anne Mittelhaeuser is toetsdeskundige bij Cito. Ze voert psychometrische analyses uit voor verschillende toetsen van Cito. Verder houdt ze zich bezig met referentieniveaus taalverzorging.